

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 29 januari 1943 kl. 7 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 december 1942 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 6, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Utdelning till aktieägarna av aktiebolags vinst enligt fastställd balansräkning för räkenskapsår, som utgått den 31 december 1942 eller senare, dock före den 31 december 1944, må, där ej annat nedan stadgas, icke överstiga sex procent av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen. Med bolagets behållna förmögenhet avses bolagets tillgångar efter avdrag för skulder och värdeminskningposter.

Har vinstutdelning för de tre sista räkenskapsår, som utgått före den 1 januari 1940, skett med så stort belopp i förhållande till bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen för vart och ett av nämnda år, att utdelningen i medeltal (medeltalsprocenten) överstiger sex procent, må av vinsten utdelning ske med belopp motsvarande högst medeltalsprocenten av behållna förmögenheten enligt balansräkningen för det räkenskapsår utdelningen avser.

Där vinstutdelning för det sista räkenskapsår, som utgått tidigare än den 31 december 1941, överstiger såväl sex procent av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen för nämnda räkenskapsår som ock den enligt andra stycket beräknade medeltalsprocenten, må, utan hinder av vad i första och

andra styckena stadgas, utdelning ske med belopp motsvarande högst den procent av behållna förmögenheten, vartill förstnämnda vinstutdelning uppgick; dock må höjning ej ske av det procenttal i förhållande till aktiekapitalet som denna vinstutdelning utgjorde.

Om vid vinstutdelningens bestämmande enligt vad i första, andra och tredje styckena sägs erhålles ett procenttal i förhållande till aktiekapitalet, som innehåller ett bråktal, må, ifall bråktalet understiger en halv procent, procenttalet höjas till närmaste högre halva procent och, ifall bråktalet överstiger en halv procent, procenttalet höjas till närmaste högre hela procent av aktiekapitalet.

2 §.

Finnas i bolag aktier med företrädesrätt till vinstutdelning jämte rätt att, därest under föregående år sådan utdelning ej till fullo lämnats, av följande års utdelningsbara vinst bekomma vad som brustit, innan utdelning å andra aktier må äga rum (företrädesrätt till ackumulativ utdelning), skall belopp, som tillkommer sådana preferensaktier för tidigare år, icke inräknas i den enligt 1 § tillåtna vinstutdelningen.

3 §.

Bestämmelserna i 1 § skola icke äga tillämpning, där vinstutdelning från aktiebolag understiger tiotusen kronor, och ej heller i fråga om vinstutdelning från bolag (dotterbolag, dotterdotterbolag), vars aktier till mer än nittiofem procent ägas av annat aktiebolag (moderbolag) eller ock av ett eller flera sådana dotterbolag eller av moderbolaget och ett eller flera sådana dotterbolag tillsammans.

Konungen äger medgiva aktiebolag med avseende å dess särskilda förhållanden undantag från bestämmelserna i 1 § samt därvid föreskriva de villkor för undantaget som prövas nödiga.

4 §.

Sker vinstutdelning i strid med vad i denna lag stadgas, skola bestämmelserna i 54 § första stycket lagen om aktiebolag rörande återbäring av uppburden utdelning och ansvarighet för den brist, som kan uppkomma vid återbäringen, äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Styrelseledamot eller likvidator, som uppsåtligen eller av vårdslöshet låter verkställa vinstutdelning i strid med denna lag, straffes med dagsböter eller fängelse.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 127 av herr *Nordenson*; samt

inom andra kammaren:

nr 132 och nr 204 av herr *Olson* i Göteborg och

nr 267 av herr *Lundell*.

I motionen I: 127 hemställes, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att utdelningsbegränsning stadgas för räkenskapsår, som utgått den 31 december 1942 eller senare, dock före den 31 december 1943.

I motionen II: 132 hemställes, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte besluta, att där föreslagna tidrymd för lagens giltighetstid förkortas med ett år och att lagen alltså endast skall avse utdelning till aktieägarna enligt fastställd balansräkning för räkenskapsår, som utgått den 31 december 1942 eller senare, dock före den 31 december 1943.

I motionen II: 204 hemställes, att riksdagen måtte besluta

antingen sådan ändring i Kungl. Maj:ts föreliggande proposition nr 6, att den däri föreslagna lagen ej skall tillämpas beträffande utdelning, som verkställes jämlikt bestämmelserna i 7 § förordningen den 26 juni 1933 om ersättningsskatt,

eller, om detta icke kan bifallas, annan ändring av föreliggande lagförslag eller förordningen om ersättningsskatt,

eller också särskild bestämmelse i syfte att en skärpning av vissa aktiebolags beskattning icke uppstår genom antagande av det föreliggande lagförslaget.

I motionen II: 267 föreslås, att till det genom propositionen framlagda lagförslaget i dess 1 § infogas ett nytt tredje stycke av följande lydelse:

»På grund av levnadskostnadsstegringen må enligt första eller andra styckena till vinstutdelning medgivna belopp höjas med $\frac{1}{169}$ av sin storlek för varannan enhet, varmed levnadskostnadsindex (med juli 1914 som bas) för kvartal, då utdelning beslutas av bolagsstämma, överstiger talet 169.»

I 1 § sista stycket skulle enligt vad motionären vidare föreslår göras det tillägget att stycket komme att börja:

»Om vid vinstutdelningens bestämmande enligt vad i första, andra, tredje och fjärde styckena sägs — — —»

Motionären framhåller vidare, att det torde vara nödvändigt att i ersättningsskatteförordningen göres ett tillägg, t. ex. av ett andra stycke i förordningens 1 § av förslagsvis följande lydelse:

»Ersättningsskatt må ej utgå å belopp, som aktiebolag jämlikt lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag ej ägt rätt utdela till aktieägarna.»

I anslutning till vad sålunda och i övrigt anförts hemställas i motionen, att riksdagen ville besluta,

att i det framlagda lagförslaget införa ett tillägg, medgivande halv kompensation för levnadskostnadsstegring;

att i förordningen om ersättningsskatt införa ett tillägg, som skyddar på grund av den nya lagen ej utdelade belopp mot uttagande av ersättnings-skatt.

I fråga om de skäl, som ligga till grund för det genom propositionen framlagda lagförslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen. Beträffande motiveringen till motionärernas yrkanden hänvisas till motionerna.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 november 1941 framhöllo *fullmäktige i riksbanken* behovet av lämpliga åtgärder i syfte att motverka en alltför riklig betalningsmedelsförsörjning samt uttalade vidare bland annat följande: Fullmäktige ansåge, att penningpolitiken i rådande läge borde inriktas på bl. a. att motverka tillförseln till marknaden av ytterligare medel samt att den penningpolitik, som enligt fullmäktiges mening för närvarande vore av behovet påkallad, borde erhålla stöd av vissa kompletterande åtgärder på områden, som låge utanför riksbankens verksamhetsfält. I första hand ville fullmäktige erinra om vikten av att de tidigare ansträngningarna att hålla uppe eller öka det enskilda sparandet effektivt fullföljdes. I den mån den fria köpkraften icke i tillfredsställande utsträckning begränsades på denna väg, finge andra möjligheter prövas. De medel som valdes borde anpassas efter den art av inkomster, som begränsningen avsåge. Önskvärt vore, att inkomstbegränsningen fördelades så jämnt som möjligt i förhållande till bärkraften inom de olika inkomstgrupperna. För de avtalsbundna inkomsternas del syntes tills vidare de penningpolitiska önskemålen kunna i huvudsak tillgodoses genom den reglering, som i stort sett anslöte sig till de hittills föreliggande formerna. Beträffande övriga inkomstarter komme nya åtgärder i fråga. Såsom särskilt svåråtkomlig med de vanliga medlen torde kunna anses den köpkraft, som härrörde från de fria inkomsterna samt från rörelsevinsterna från vissa kategorier av självständiga företag. — Fullmäktige ville betona bl. a. angelägenheten av att en ökning av aktieutdelningarna icke skedde, utan att bolagen i stället för att ställa disponibla medel till aktieägarnas förfogande såvitt möjligt företoge konsolidering av sin ekonomiska ställning, vilket — även bortsett från den penningpolitiska betydelsen — torde på längre sikt vara till fördel för det svenska näringslivet. En återhållsamhet i fråga om aktieutdelningarna skulle utgöra ett viktigt stöd för strävandena att hålla tillbaka en ökning av de avtalsreglerade penninginkomsterna. Om betryggande förhållanden med avseende på utdelningarna icke skulle anses föreligga, borde enligt fullmäktiges mening frågan om en begränsning genom lagstiftning underkastas en förberedande behandling.

Med anledning av fullmäktiges skrivelse framhöll chefen för finansdepartementet i statsrådet den 28 november 1941, att delade meningar kunde råda angående riskerna för att aktieutdelningarna under år 1942 skulle komma att i någon väsentlig utsträckning höjas. I vissa fall kunde utvecklingen tänkas framtinga en sänkning, i andra kunde den däremot otvivelaktigt komma att innebära en stark lockelse till en höjning. Redan företagsekonomiska överväganden torde leda till återhållsamhet i fråga om aktieutdelningarna. Även utdelningarnas betydelse ur penningpolitisk synpunkt — vilken väsentligen vore knuten till deras av fullmäktige påpekade inflytande på regleringen av de avtalsbundna inkomsterna — borde ur aktiebolagens synpunkt utgöra ett starkt skäl för försiktighet. — Även om man torde kunna hoppas, att de av bankofullmäktige framförda synpunkterna på utdelningsfrågan skulle vinna allmänt beaktande, kunde man dock icke bortse från möjligheten av en ogynnsam utveckling. De lagstiftningsåtgärder, med vilka fullmäktige räknade i händelse av en sådan utveckling, krävde omsorgsfull förberedelse. En improvisation vore icke möjlig på detta i Sverige oprövade område.

Med stöd av Kungl. Maj:ts sistnämnda dag givna bemyndigande tillkallade chefen för finansdepartementet den 6 december 1941 professorn S. H. Nial, justitierådet N. E. Stenbeck och direktören M. S. Waldenström att såsom *sakkunniga* inom finansdepartementet biträda med utredning angående den tekniska utformningen av en lagstiftning om begränsning av vinstutdelning i aktiebolag samt uppdrog åt Stenbeck att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete. De sakkunniga fullgjorde sitt uppdrag genom avlämnandet av ett den 16 januari 1942 dagtecknat *betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag* (SOU 1942: 2).

De sakkunniga, som erinrat att de genom det pågående kriget orsakade rubbningarna i det ekonomiska livet föranlett införande i flera länder av bestämmelser genom vilka aktiebolags rätt att utdela vinst begränsats, ha å sid. 10—12 i betänkandet redogjort för denna lagstiftning. Av redogörelsen framgår, att bestämmelser om utdelningsbegränsning meddelats i Danmark, Finland, Norge, Tyskland, Italien, England, Holland och Belgien. Vinstutdelningen begränsas vanligen till medeltalet av utdelningsprocenten på det inbetalade aktiekapitalet för de tre eller i ett fall för de två sista förkrigsåren, dock att härav ej hindras utdelning intill 6 eller i ett fall 5 procent. I ett par länder har gränsen satts vid högsta beloppet av utdelningen under något av de tre sista förkrigsåren. Rörande detaljbestämmelserna i övrigt hänvisas till betänkandet och skall här endast ytterligare omnämnas, att enligt några av nu berörda lagar den icke utbetalade delen av vinsten skall placeras i statslån.

I betänkandet lämnas även inledningsvis en redogörelse rörande vissa för de sakkunnigas förslag grundläggande begrepp och bestämmelser i aktiebolagslagstiftningen. Redogörelsen har återgivits å sid. 6—7 i propositionen.

Rörande de principer, som *de sakkunniga* ansett sig böra följa vid fullgörandet av sitt uppdrag, ha de anfört:

De sakkunniga, som icke hava att taga ståndpunkt till frågan om behövligheten av en lagstiftning med bestämmelser om begränsning av vinstutdelningen från aktiebolagen utan endast till frågan om den tekniska utformningen av en sådan lagstiftning, vilja till en början framhålla att — med hänsyn därtill att den förmögenhet som är grundval för ett aktiebolags ekonomiska verksamhet är bolagets hela behållna förmögenhet, ej endast aktiekapitalet — det icke synes vara riktigt att såsom vissa av de främmande lagarna taga till utgångspunkt för en begränsning av vinstutdelningen från aktiebolag utdelningens procentuella förhållande till bolagets aktiekapital. Det vore synnerligen obilligt, om ej procentberäkningen — då ett bolag genom frivillig fondering av vinstmedel ökat bolagets eget kapital — finge utgå från icke blott det i bolaget insatta utan även det hos bolaget sparade kapitalet. Procentberäkningen synes böra utgå från bolagets behållna förmögenhet d. v. s. bolagets tillgångar efter avdrag för skulder och värdeminskningposter. Därigenom erhålles jämväl den fördelen, att frågan om verkan av förändringar i aktiekapitalets storlek vinner en naturlig lösning. En ökning av aktiekapitalet med besparade vinstmedel medför icke, att behållningen och därmed storleken av den tillåtna utdelningen ökas. Om och i den mån nytt kapital tillföres bolaget i samband med ökning av aktiekapitalet, kommer visserligen större belopp att kunna utdelas från bolaget, men utdelningsprocenten påverkas icke.

Emellertid måste beaktas, att — såsom förut erinrats — reserveringen av vinstmedel hos ett aktiebolag ej blott kan göras öppet genom ökning av reservfonden eller uppläggande av andra fonder, såsom dispositionsfond, vinstregleringsfond o. s. v. eller genom balansering av besparade vinstmedel, utan även kan ske dolt därigenom att nedskrivning företages å värdet av bolagets tillgångar i vidsträcktare omfattning än som erfordras för tillgodoseende av föreliggande avskrivningsbehov. I ett sådant bolag kan en vinstutdelning te sig hög i förhållande till bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen, ehuru den i själva verket skulle vara synnerligen måttlig, om de dolda reserverna i stället till en väsentlig del upplagts öppet i fonder och sålunda ökat bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen. Dolda reserver kunna ock hava bildats i ett bolag genom värdestegring å dess tillgångar. Vid utformningen av bestämmelser angående utdelningsbegränsning vore det riktigast, om till utgångspunkt för beräkningen kunde tagas ett dylikt bolags verkliga förmögenhetsställning. En särskild värdering av bolagets behållna förmögenhet för detta ändamål är emellertid av praktiska skäl icke tänkbar. För att i det ifrågavarande avseendet åstadkomma största möjliga rättvisa synes ingen annan väg finnas än att den tillåtna utdelningen bestämmes enligt en procentsats i relation till tidigare vinstutdelningar, vilka i allmänhet få anses giva ett — om ock ej fullt rättvisande — uttryck för bolagets förmögenhetsställning.

Även en utdelningsbegränsning, som tager hänsyn såväl till bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen som till tidigare utdelningar, innebär otvivelaktigt ett avsevärt ingrepp i aktieägarens ställning. Det måste befaras, att ett sådant ingrepp — i varje fall vid en mera varaktig tillämpning — skulle komma att verka hämmande på företagsamheten. I en tid av sjunkande penningvärde och stigande realvärden blir ingreppet för aktieägarna särskilt kännbart och kan komma att framstå såsom orättvist. Placering i aktier är en placering i reallgångar. Aktieägaren är andelsägare i en förmögenhet, bestående av — åtminstone i väsentlig omfattning — reallgångar. De aktiebolagsrättsliga reglerna om värderingen av aktiebolagens tillgångar medföra att reallgångarnas stigande värde endast så småningom och i relativt ringa omfattning kan komma till uttryck i bolags-

förmögenhetens värde enligt balansräkningen. En sådan reglering av vinstutdelningen som den ifrågasatta tenderar därför till att i viss mån jämställa aktieplacering med placering i obligationer, inteckningar och andra räntebärande fordringsbevis, trots aktieplaceringens företagsekonomiska karaktär och de därmed förbundna riskerna, som medföra att vinstutdelning för vissa år kan helt utebliva eller utgå med belopp understigande gällande penningränta. Om det skulle visa sig påkallat att utan hänsyn härtill meddela bestämmelser om utdelningsbegränsning, är det i varje fall skäligt att utgå från en procentsats som väsentligt överstiger penningräntan. Och i den mån en successiv stegring av realvärdena och ökning av levnadskostnaderna äger rum, synes — därest förutsättningarna för ett fortsatt tillämpande av en utdelningsbegränsning överhuvud alltjämt föreligga — ett skäligt tillägg till nämnda procentsats samt till det jämförelsetal som bildas på grundval av tidigare utdelningar böra kunna medgivas.

De särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning som föreslås i denna lag synas böra gälla beträffande såväl de allmänna aktiebolagen som aktiebolag, vilka äro underkastade särskild lagstiftning. Anledning torde icke föreligga att stadga undantag för bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag.

För bestämmelserna i förslaget ha de sakkunniga lämnat den särskilda motivering, som nedan i anslutning till en redogörelse för desamma delvis återgives.

1 §.

Enligt *första stycket* må, där ej annat följer av senare föreslagna bestämmelser, utdelning till aktieägarna av aktiebolags vinst enligt fastställd balansräkning för räkenskapsår, som utgår den 31 december 1941 eller senare, icke överstiga sex procent av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen. Med bolagets behållna förmögenhet avses bolagets tillgångar efter avdrag för skulder och värdeminskningposter.

De sakkunniga ha anfört:

Av skäl som utvecklats i inledningen synes en lagstiftning om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag böra såsom första regel upptaga utdelningens begränsning till vissa procent av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen. Med hänsyn till aktieplaceringens företagsekonomiska karaktär och de därmed förbundna riskerna — utdelning kan vissa år helt utebli eller utgå med belopp understigande gällande penningränta — torde procentsatsen icke böra sättas lägre än sex procent. Bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen utgöres av sammanlagda värdet av bolagets tillgångar efter avdrag för bolagets sammanlagda skulder enligt balansräkningen samt för där upptagna värdeminskningposter. Med värdeminskningposter förstås ej endast förnyelsefonder, värdeminskningsskonton o. d. utan även andra i balansräkningen upptagna poster, som innefatta korrigerigering av tillgångarnas redovisade värde. Vad de av bolagen i stor utsträckning upptagna skattefonderna beträffar torde böra påpekas, att det visserligen — såsom av lagberedningen i motiven till dess förslag till ny aktiebolagslag (vid 107 § 1 mom. B V) erinrats — är från företagsekonomisk synpunkt riktigt att såsom passivpost uppföras ej blott på grund av taxering under räkenskapsåret eller något föregående år utgående skatter, som balansdagen äro oguldna, utan även de skattebelopp som belöpa på

vinsten för räkenskapsåret. Vid frånvaro av uttrycklig bestämmelse torde dock skyldighet icke föreligga att såsom skuld redovisa mer än förstnämnda oguldna, bolaget genom taxering påförda skatter, och vid bestämmande av bolagets behållna förmögenhet får därför laglig skyldighet anses föreligga att avdraga allenast så stor del av skattefonden som motsvarar nämnda skatteskulder. — — —

Med hänsyn till aktiebolagslagstiftningens stränga bestämmelser om värderingen av aktiebolags tillgångar torde grundade erinringar icke kunna riktas mot utgångspunkten för ifrågavarande regel om viss procentsats i förhållande till bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen. Den synes ej kunna ersättas med den regel, som upptages i andra stycket, eftersom i många fall av olika skäl ett sådant jämförelsetal som avses i andra stycket icke finnes eller påverkas av tillfälliga omständigheter. Regeln framstår såsom en naturlig första regel vid en lagstiftning av ifrågavarande slag.

Den föreslagna begränsningen av utdelningens storlek torde böra gälla endast i fråga om vinstutdelning till aktieägarna. Om exempelvis på grund av bestämmelse i bolagsordningen vinsten skall tillfalla annan än bolagets aktieägare, t. ex. ett ideellt ändamål, äro de stadganden, som föreslås icke tillämpliga.

Har vinstutdelning för de tre sista räkenskapsår, som utgått före den 1 januari 1940, skett med så stort belopp i förhållande till bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen för vart och ett av nämnda år, att utdelningen i medeltal (medeltalsprocenten) överstiger sex procent, må enligt *andra stycket* av vinsten utdelning ske med belopp motsvarande högst medeltalsprocenten av behållna förmögenheten enligt balansräkningen för det räkenskapsår utdelningen avser.

De sakkunniga ha motiverat denna bestämmelse sålunda:

I inledningen har framhållits, att förefintligheten av dolda reserver, uppkomna genom långt gående nedskrivningar av värdet av bolagets tillgångar eller genom värdestegring å dessa, kan medföra, att bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen icke utgör ett riktigt uttryck för bolagets verkliga förmögenhetsställning, samt att i sådana fall en bättre måttstock för bedömningen av bolagets förmögenhetsställning ej torde kunna fastställas än en procentsats bestämd i relation till utdelningarna från bolaget under en viss tidsperiod. Denna kan bl. a. av praktiska skäl ej göras för lång. Det har syntts de sakkunniga lämpligt att till grund för beräkningen lägges utdelningen för de tre senaste räkenskapsår som icke i högre grad påverkats av särskilda på kriget beroende förhållanden. Då utdelningarna för kalenderåret 1939 i allmänhet icke torde hava i större utsträckning sålunda påverkats, föreslås i andra stycket, att utdelningen för de tre sista räkenskapsår som utgått före den 1 januari 1940 skall vara avgörande d. v. s. utdelningen för åren 1937, 1938 och 1939 eller närmast motsvarande räkenskapsår. Enligt den regel som föreslås i andra stycket skall beräknas, hur många procent den för vart och ett av nämnda tre år lämnade utdelningen utgjorde av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen för det året. Om medeltalet av de sålunda erhållna procentsiffrorna, »medeltalsprocenten», överstiger sex, skall utdelning kunna ske med ett belopp, som motsvarar högst medeltalsprocenten av den behållna förmögenheten enligt balansräkningen för det räkenskapsår utdelningen avser.

I betänkandet har meddelats resultatet av en summarisk statistisk undersökning rörande de å A respektive A:1 listan under åren 1937—1940 börsnoterade 51 aktiebolagens utdelningar i procentuellt förhållande till bolagens behållna förmögenhet. Av undersökningen framgår bland annat, att under åren 1937—1939 2 bolag icke lämnat utdelning och alltså haft medeltalsprocenten 0 samt att under samma år medeltalsprocenten varit 2—3.99 för 6, 4—4.99 för 17, 5—5.99 för 16 och 6—10.99 för återstående 10 bolag.

Utan hinder av vad i första och andra styckena stadgas må enligt *tredje stycket*, därest vinstutdelning för det sista räkenskapsår, som utgått tidigare än den 31 december 1941, överstiger såväl sex procent av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen för nämnda räkenskapsår som ock den enligt andra stycket beräknade medeltalsprocenten, utdelning ske med belopp, motsvarande högst den procent av behållna förmögenheten, vartill förstnämnda vinstutdelning uppgick; dock må höjning ej ske av det procenttal i förhållande till aktiekapitalet som denna vinstutdelning utgjorde.

De sakkunniga ha erinrat om vad från såväl riksbanksfullmäktiges som departementschefens sida anförts rörande behovet, från penningpolitisk och företagsekonomisk synpunkt, av förbud mot höjning av aktieutdelningarna. Ett tvång för bolag att sänka utdelningen från en redan uppnådd höjd till följd av bestämmelserna i första och andra styckena — i fall då sänkning ej skulle vara påkallad av hänsyn till bolagens rörelseresultat — skulle förvisso i många fall framstå såsom ett ogrundat och mycket kännbart ingripande. Den nedpressning av kursen på sådana bolags aktier, som kunde antagas följa av en framtvingen sänkning av utdelningen, skulle kunna orsaka ekonomiska svårigheter för aktieägarna och även i övrigt medföra ekonomiska störningar.

De sakkunniga ha i detta sammanhang återgivit vissa vid den statistiska undersökningen inhämtade uppgifter, av vilka bland annat framgår, att av de 51 å A respektive A:1 listan upptagna bolagen 17 för år 1940 lämnat en utdelning överstigande medeltalsprocenten för åren 1937—1939 men att endast för 3 av dessa 17 bolag såväl medeltalsprocenten som utdelningsprocenten för år 1940 varit högre än 6.

Om vid vinstutdelningens bestämmande enligt första, andra och tredje styckena erhålles ett procenttal i förhållande till aktiekapitalet, som innehåller ett bråktal, må enligt *fjärde stycket*, ifall bråktalet understiger en halv procent, procenttalet höjas till närmaste högre halva procent och, ifall bråktalet överstiger en halv procent, procenttalet höjas till närmaste högre hela procent av aktiekapitalet.

De sakkunniga ha berört vissa för tillämpningen av bestämmelserna i 1 § av lagförslaget betydelsefulla frågor och härutinnan uttalat följande:

Beträffande tillämpningen av de i förevarande paragraf föreslagna bestämmelserna märkes, att såsom *vinstutdelning* skall räknas varje fördel-

ning av vinst till aktieägarna i deras egenskap av aktieägare oavsett benämningen (t. ex. »bonus»).

Vinstutdelning kan även ske i *förtäckt form* — — — — —

2 §.

I denna paragraf behandlas det fall, att i bolag finnas aktier med företrädesrätt till vinstutdelning jämte rätt att, därest under föregående år sådan utdelning ej till fullo lämnats, av följande års utdelningsbara vinst bekomma vad som brustit, innan utdelning å andra aktier må äga rum (företrädesrätt till ackumulativ utdelning). I dylikt fall skall enligt förslaget belopp, som tillkommer sådana preferensaktier för tidigare år, icke inräknas i den enligt 1 § tillåtna vinstutdelningen.

Såsom motivering för denna bestämmelse ha *de sakkunniga* framhållit, att de i 1 § föreslagna reglerna endast begränsade den totala vinstutdelningen från ett aktiebolag och således icke medförde något hinder för att visst slag av aktier, preferensaktier, erhöle större utdelning än som för deras del motsvarade den enligt 1 § tillåtna vinstutdelningen, under förutsättning att annat aktieslag, stamaktier, finge så mycket mindre. Denna möjlighet att inom utdelningens totala belopp tillgodose olika aktieslags rätt till utdelning vore emellertid icke tillfyllest i sådana fall, då preferensaktier med rätt till ackumulativ utdelning funnes och dessa under ett eller annat tidigare år icke till fullo erhållit den utdelning vartill de ägde företrädesrätt. I sådana fall skulle preferensaktiernas rätt till ackumulativ utdelning kunna medföra, att stamaktierna genom bestämmelserna i 1 § berövades möjlighet att erhålla någon utdelning, även om uppkommen vinst skulle vara tillräcklig. Med hänsyn därtill borde den uteblivna utdelningen för tidigare räkenskapsår icke inräknas i den enligt 1 § tillåtna vinstutdelningen. Utdelningsbegränsningen borde drabba endast den utdelning som skedde, sedan preferensaktiernas »nöd- lidande kuponger» blivit inlösta.

3 §.

Enligt *första stycket* skola bestämmelserna i 1 § icke äga tillämpning, där vinstutdelning från aktiebolag understiger tiotusen kronor, ej heller i fråga om vinstutdelning från bolag (dotterbolag, dotterdotterbolag), vars aktier till mer än nittiofem procent ägas av annat aktiebolag (moderbolag) eller ock av ett eller flera sådana dotterbolag eller av moderbolaget och ett eller flera sådana dotterbolag tillsammans.

De sakkunniga ha anfört:

Ifrågavarande lagstiftning torde icke böra gälla bolag i mindre förhållanden. Dels göra sig naturligtvis de penningpolitiska synpunkter, som ligga till grund för denna lagstiftning, icke med samma styrka gällande i fråga om mindre företag, och dels äro möjligheterna av kontroll särskilt vanskliga i mindre förhållanden, där bolagsbildningen ofta blott är en form för en enskild persons eller en familjs ekonomiska verksamhet och där avkastningen lätt kan tagas ut i form av avlöningar åt den eller de dominerande aktieägarna. I stället för en begränsning till bolag av viss storlek — varemot kan

invändas icke blott att gränsen måste bli godtycklig, utan även att det blir ett mindre önskligt språng mellan bolag som falla strax ovan och bolag som falla strax nedan gränsen — föreslås, att lagen icke skall äga tillämpning, där utdelningen från bolaget för räkenskapsåret understiger 10,000 kronor.

Utdelningsbegränsningen synes icke böra gälla utdelning från s. k. helägda dotterbolag. Såsom skäl för denna ståndpunkt talar, att utdelningen från sådant dotterbolag endast ökar moderbolagets vinst och att den begränsning av vinstutdelningen från moderbolaget som kommer att äga rum enligt de för bolag i allmänhet föreslagna reglerna därför torde vara tillräcklig. Koncernen är endast en organisationsform för en enhetlig rörelse, och det synes icke i och för sig vara något att invända emot att en vinstförflyttning kan ske inom koncernen.

Såsom helägt dotterbolag synes böra anses dotterbolag, däri moderbolaget äger mer än 95 procent av aktierna. Om aktiebolag (moderbolag) äger mer än 95 procent av aktierna i annat bolag (dotterbolag), böra därför bestämmelserna i 1 § ej gälla i fråga om vinstutdelning från dotterbolaget.

Med ett sådant direkt dotterbolagsförhållande synes böra likställas indirekt dotterbolagsförhållande. Indirekt dotterbolagsförhållande föreligger, om ett eller flera dotterbolag eller moderbolaget och ett eller flera dotterbolag tillsammans äga så många aktier i ett annat bolag (dotterdotterbolag), att aktieinnehavet — om aktierna ägdes direkt av moderbolaget — skulle grunda moder- och dotterbolagsförhållande.

De sakkunniga föreslå därför i första stycket andra satsen ett stadgande av innehåll, att bestämmelserna i 1 § ej heller äga tillämpning i fråga om vinstutdelning från bolag (dotterbolag, dotterdotterbolag), vars aktier till mer än nittiofem procent ägas av annat aktiebolag (moderbolag) eller ock av ett eller flera sådana dotterbolag eller av moderbolaget och ett eller flera sådana dotterbolag tillsammans. Vid direkt dotterbolagsförhållande kommer således undantaget att gälla jämväl till förmån för den minoritet som jämte moderbolaget äger aktier i dotterbolaget. Vid indirekt dotterbolagsförhållande gäller undantaget såväl den vinstutdelning, vilken går till moderbolaget och mellanstående dotterbolag, som den vinstutdelning vilken tillfaller minoritetsaktieägare.

Konungen äger enligt *andra stycket* medgiva aktiebolag med avseende å dess särskilda förhållanden undantag från bestämmelserna i 1 § samt därvid föreskriva de villkor för undantaget som prövas nödiga.

De sakkunniga ha ansett ytterligare undantag från reglerna i 1 § knappast böra upptagas i lagen. Emellertid kunde åtskilliga fall tänkas, då en sådan begränsning av utdelningen som följde av 1 § skulle kunna framstå såsom obillig. Ett aktiebolag kunde exempelvis under åren 1937, 1938 och 1939 ha genom dold reservering genomfört en mycket stark konsolidering av sin ställning, vars frukt därefter började framkomma genom betydande vinster. I bolag med aktier av olika slag kunde sådana föreskrifter rörande företrädesrätt till utdelning tänkas förekomma, att trots regeln i 2 § en tillämpning utan modifieringar av bestämmelsen i 1 § skulle kunna leda till obilliga resultat. Möjlighet borde därför finnas för Kungl. Maj:t att medgiva undantag helt eller delvis från dessa bestämmelser. En dispens borde kunna göras beroende av villkor. — Då vinstutdelning skulle bestämmas av ordinarie bolagsstämma, borde styrelsen, ifall den ville föreslå utdelning överstigande den som vore tillåten enligt 1 §, begära dispens så tidigt, att dispensfrågan

kunde avgöras före bolagsstämman. Hade styrelsen icke begärt dispens men önskade bolagsstämmans majoritet att dispens skulle sökas, borde stämman ajourneras för att styrelsen i enlighet med stämmans direktiv skulle kunna söka dispens och frågan därom hinna bli avgjord.

4 §.

Enligt denna paragraf skola, därest vinstutdelning sker i strid med vad i den föreslagna lagen stadgas, bestämmelserna i 54 § första stycket lagen om aktiebolag rörande återbäring av uppburen utdelning och ansvarighet för den brist som kan uppkomma vid återbäringen äga motsvarande tillämpning.

I de bestämmelser i aktiebolagslagen, till vilka sålunda hänvisas, stadgas skyldighet dels för dem, som uppburit olaga utdelning, att återbära densamma, dels ock för dem, som deltagit i beslut om sådan utdelning, att en för alla och alla för en ansvara för den brist, som vid återbäringen kan uppkomma.

De sakkunniga ha anfört:

De civilrättsliga verkningarna av vinstutdelning i strid med den föreslagna lagen böra vara desamma som i 54 § aktiebolagslagen stadgas för olaga vinstutdelning. Föreskrift härom upptages i denna paragraf. Lika litet som aktiebolagslagen innehåller förslaget någon regel angående vem som kan föra talan om återbäring av utdelningen och om ansvarighet för brist. Talan i nämnda hänseenden torde kunna föras endast av bolaget genom dess styrelse, eventuellt en ny styrelse, eller genom likvidator och av bolagets konkursbo. Underlåtenhet från styrelseledamöters eller likvidatorers sida att vidtaga åtgärd för infordrande av beloppen kan medföra skadeståndsskyldighet gentemot bolaget. Att beträffande återbäring av vinstutdelning, som skett i strid mot denna lag, införa talerätt för allmän åklagare synes möta betänkligheter. Därtill kommer, att syftet med en sådan talerätt icke kan ernås, utan att den förbindes med regler om kontroll över bolagets förmögenhetsförvaltning som icke torde kunna ifrågakomma. Ett från praktisk synpunkt tillfredsställande skydd mot vinstutdelning i strid med denna lag synes de sakkunniga kunna vinnas genom den bestämmelse om straff för styrelseledamöter och likvidatorer som upptages i följande paragraf.

5 §.

Enligt denna paragraf skall styrelseledamot eller likvidator, som uppsåtligt eller av vårdslöshet låter verkställa vinstutdelning i strid med den föreslagna lagen, straffas med dagsböter eller fängelse.

De sakkunniga ha erinrat, att straffbestämmelsen för likvidator avsåge det fall att vinstutdelning bestämts innan bolaget trätt i likvidation. I den mån beslutet strede mot den föreslagna lagstiftningen drabbades likvidator, som verkställde utdelningen, av straff. Vidare ha de sakkunniga framhållit, att därest det i 5 § straffbelagda förfarandet innefattade uppsåtlig överträdelse av bestämmelserna i 50 § 3 mom., 54 § 1 mom. första punkten eller 2 mom. eller 56 § aktiebolagslagen, så inträdde straff jämväl enligt 132 § 5) och 6) nämnda lag.

Lagens giltighet m. m.

Lagen skall enligt förslaget träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gälla till den 1 juli 1943.

Över de sakkunnigas betänkande ha efter remiss yttranden avgivits av bank- och fondinspektionen, kommerskollegium och fullmäktige i riksbanken. Bank- och fondinspektionen har tillika överlämnat yttrande från svenska bankföreningen, medan kommerskollegium till sitt utlåtande fogat yttranden från Sveriges industriförbund och samtliga handelskammare.

Ehuru de sakkunniga icke behandlat frågan om behovet och lämpligheten av en lagstiftning sådan som den föreslagna, har dock denna fråga berörts i de yttranden, som avgivits av bankföreningen, industriförbundet och åtskilliga handelskammare. Dessa ha avstyrkt lagstiftning i ämnet eller i varje fall framhållit olägenheterna av att en sådan lagstiftning för närvarande sattes i tillämpning. För det huvudsakliga innehållet i vissa av de avgivna yttrandena lämnas å sid. 17—22 i propositionen en redogörelse till vilken utskottet hänvisar.

Vid remiss till lagrådet den 1 april 1942 av det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss* — efter att ha redogjort för den i ärendet föreliggande utredningen — följande:

»De avgivna yttrandena över sakkunnigförslaget utvisa, att detta bör kunna utan väsentliga ändringar läggas till grund för lagstiftning i ämnet.

Sålunda är jag ense med de sakkunniga därom, att huvudregeln i lagen bör utgöras av en bestämmelse, enligt vilken utdelningen begränsas till vissa procent av den behållna förmögenheten enligt balansräkningen. Såsom de sakkunniga framhållit bör med hänsyn till aktieplaceringens företagsekonomiska karaktär detta procenttal icke sättas alltför lågt. Å andra sidan bör emellertid procenttalet icke sättas så högt, att lagstiftningen väsentligen förfelar sitt syfte att hindra mer betydande höjningar av aktiebolagens utdelningar. Då det av verkställda undersökningar framgår, att av de 51 aktiebolag, vilkas aktier noteras å börsens A eller A:1 lista, icke mindre än 45 under år 1940 lämnat utdelning understigande 6 procent av den behållna förmögenheten, synes majoriteten inom riksbanksfullmäktige icke ha saknat fog för sin uppfattning, att nämnda procenttal är något för högt såsom gräns för utdelningshöjningar under den tid en lagstadgad sådan begränsning må anses erforderlig. Detta kan än mera sägas vara fallet därest, såsom jag vill förorda, en förskjutning uppåt av den lagstadgade gränsen i utjämnings syfte tillåtes jämlikt bestämmelsen i 1 § fjärde stycket i sakkunnigförslaget. Enligt min mening skulle därför kunna ifrågasättas, huruvida icke i lagens huvudbestämmelse 5 procent borde angivas såsom den gräns vilken vid framtida utdelningshöjningar icke finge överskridas. En utdelningsbe-

gränsning till detta procenttal, vilket även det avsevärt överstiger gällande penningränta, skulle i kombination med bestämmelsen i 1 § fjärde stycket i sakkunnigförslaget icke utgjort hinder för 29 av de nyssnämnda 51 bolagen att för år 1940 verkställa högre utdelning än då skedde. Jag har likväl stannat för att icke nu förorda någon ändring av sakkunnigförslaget i denna del och vill som motiv härför framhålla, att en tvångslagstiftning sådan som den förevarande bör, även om den skulle anses ofrånkomlig, genomföras med största möjliga försiktighet.

En regel som begränsar utdelningen till vissa procent av den behållna förmögenheten enligt balansräkningen kan, såsom de sakkunniga framhållit, verka oförmånligt särskilt för de bolag vilka konsoliderat sin ställning genom uppläggandet av dolda reserver. Givetvis bör man icke genom den nu ifrågasatta lagstiftningen förhindra, att aktieägarna få åtnjuta skälig avkastning även å de vinstmedel som, i stället för att ha utdelats, fått stå inne hos bolaget i form av dylika reserver. Att ens någotsånär exakt fastställa värdet å dessa möter emellertid stora praktiska svårigheter. Med hänsyn härtill, och då en dylik vinstreservering vanligen tar sig uttryck däri att utdelningen år efter år är hög i förhållande till ej endast aktiekapitalet utan även den bokförda behållningen, biträder jag vad de sakkunniga i 1 § andra stycket föreslagit därom, att utdelning i varje fall må ske med belopp motsvarande högst medeltalsprocenten för de tre sista förkrigsåren. Bestämmelsen ifråga medför visserligen, att ett bolag med en medeltalsprocent överstigande 6 äger tillämpa denna även beträffande utdelning såväl å nytilkomna vederbörligen bokförda vinstmedel som å nyinvesterat kapital och således såtillvida kommer i förmånligare läge än nystartade företag i aktiebolagsform. För upprätthållandet av en likställighetsprincip härutinnan under samtidigt beaktande av grundtanken i den av mig nyss förordade bestämmelsen skulle dock erfordras en reglering, som enligt min mening vore alltför komplicerad i förhållande till det säkerligen ringa praktiska värdet av densamma och den beräknade korta varaktigheten av denna lagstiftning.

Vad i 1 § tredje stycket i sakkunnigförslaget stadgas har till syfte att förhindra, att bolagen skulle nödgas sänka sin för räkenskapsåret närmast före den 31 december 1941 uppnådda utdelningsnivå. Häremot lär det vara intet vara att erinra. Av nyss anförda skäl anser jag icke heller detta stadgande behöva jämkas allenast av den anledningen, att detsamma kan sägas i viss mån premiera nyinvesteringar i redan existerande företag. Även detta stadgande erbjuder emellertid, trots spärregeln i slutet av detsamma, möjlighet för ett bolag att under vissa förutsättningar jämväl utan nyinvestering öka det sammanlagda beloppet av sin utdelning. Dessa förutsättningar äro, att bolaget efter den 31 december 1941 haft betydande vinst samt att bolaget låtit en del av denna tjäna som underlag för en ökning av aktiekapitalet. I den mån så i något enstaka fall kan tänkas komma att bliva fallet, synes det dock icke böra möta allvarligare betänkligheter att tillåta utdelning å den sålunda fonderade vinsten efter samma regler som gälla beträffande bolagets övriga förmögenhet. Jag ifrågasätter därför åtminstone för närvarande

icke någon ändring eller komplettering av stadgandet ifråga. Oavsett vid vilken tidpunkt under den nu rådande krisen förevarande lagstiftning må anses böra träda i tillämpning, synes tidsbestämningen »närmast före den 31 december 1941» böra i lagtexten bibehållas. Med hänsyn till att frågan om en utdelningsbegränsning redan i slutet av år 1941 blev aktuell, böra nämligen de bolag icke särskilt premieras, vilka därefter tilläventyrs beslutat höja sin utdelning.

I åtskilliga yttranden har understrukits de sakkunnigas uttalande, att i den mån en successiv stegring av realvärdena och ökning av levnadskostnaderna ägde rum en skälighöjning av utdelningen borde kunna medgivas utöver den enligt förslaget tillåtna. Ett par handelskammare ha ansett, att en uttrycklig bestämmelse härom borde redan från början inflyta i lagtexten. Majoriteten inom riksbanksfullmäktige däremot har icke kunnat ansluta sig till de sakkunnigas berörda uttalande. Fullmäktige torde därvid ha utgått från att kompensation för dyrtiden av penningpolitiska skäl såvitt möjligt bör undvikas vid alla inkomsttyper och vid den med aktieutdelning närmast jämförliga — kapitalräntan — icke heller gärna kan förekomma. Även jag anser att det icke vore lyckligt om tendensen att justera inkomsterna efter prisutvecklingen överfördes jämväl till här förevarande område. I övrigt vill jag erinra om den marginal för hänsynstagande till aktieägarnas behov som beredes företagen genom att utdelningsgränsen föreslagits bestämd till 6 procent med möjlighet till viss förskjutning uppåt.

Någon jämkning av 2 § i sakkunnigförslaget med anledning av vad därom i ett par yttranden anförts finner jag, i likhet med kommerskollegium, icke erforderlig.

Jag biträder likaledes de sakkunnigas förslag att från lagens tillämpning undantaga de fall då vinstutdelningen understiger 10,000 kronor. Vad beträffar innehållet i övrigt i 3 § första stycket i sakkunnigförslaget synes det icke tillrådligt att, såsom från ett par håll ifrågasatts, sänka gränsen för moderbolagets innehav av aktierna i dotterbolaget från 95 till 90 procent. Då den av hänsyn till de med koncernbildningen sammanhängande förhållandena här föreslagna undantagsbestämmelsen även måste komma att gälla för de utanför koncernen stående minoritetsaktieägarna, bör bestämmelsen ifråga givas snävaste möjliga tillämpningsområde. Till belysning av frågans praktiska innebörd må här erinras om vissa i lagberedningens motiv till beredningens förslag till lag om aktiebolag n. m. (SOU 1941:9) å sid. 54 f. (jfr sid. 363 f.) återgivna uppgifter ur en av statistiska centralbyrån verkställd utredning rörande de svenska aktiebolagen. Enligt utredningen finnes en aktieägare med ett aktieinnehav motsvarande minst 75 procent av aktiekapitalet — i utredningen benämnd huvuddelägare — i 5,711 av samtliga 13,587 aktiebolag. Av dessa huvuddelägare äro 1,922 i sin tur aktiebolag. Huvuddelägarens andel motsvarar i 881 bolag 75—89.99 procent, i 1,179 bolag 90—94.99 procent och i 3,651 bolag 95—100 procent av aktiekapitalet.

Därest, såsom handelskammaren i Göteborg förordat, från lagens tillämpning undantoges bolag med uteslutande uppgift att förvalta aktier i andra

bolag, kunde dylika holdingbolag, i den mån de tidigare drivit en återhållsam utdelningspolitik, oberoende av denna lagstiftning höja sina utdelningar. Då detta skulle strida mot syftet med de nu ifrågasatta lagstiftningsåtgärderna, kan jag icke biträda handelskammarens berörda förslag.

Den av de sakkunniga i 3 § andra stycket föreslagna bestämmelsen om rätt för Kungl. Maj:t att medgiva undantag från bestämmelserna i 1 § har i yttrandena vunnit allmänt gillande. Vad därvid samt av de sakkunniga själva anförts rörande förutsättningarna för dispens bör i väsentliga hänseenden kunna godtagas. Vägledande för tillämpningen av denna bestämmelse bör sålunda enligt min mening i huvudsak vara, att sådana bolag med betydande dolda reserver, vilka tidigare fört en restriktiv utdelningspolitik och således ha ingen eller ringa fördel av bestämmelserna i 1 § andra och tredje styckena i sakkunnigförslaget, icke böra på grund av bestämmelsen i 1 § första stycket i samma förslag komma i ett avsevärt oförmånligare läge än övriga av lagen omfattade bolag. Undantagsvis kan dispensbestämmelsen måhända även finnas erforderlig såsom ett komplement till stadgandet i 2 § i sakkunnigförslaget.

Det har under remissbehandlingen jämväl framhållits, att Kungl. Maj:t med stöd av dispensbestämmelsen skulle kunna avgiva bindande förhandsutfästelser om tillstånd till högre utdelning än 6 procent före igångsättandet av önskvärd ny företagsamhet av riskbetonad karaktär, på liknande sätt som förhandslättnader i dylika fall medgäves beträffande krigskonjunkturskatt. Jag kan dock icke tillstyrka att denna möjlighet utnyttjas. De betydande vinster, som helt naturligt kunna uppkomma i en kris- och riskbetonad verksamhet, böra i första hand användas till företagets konsolidering. Ett tillgodoseende därjämte av intressenternas eventuella krav på mera betydande vinstutdelningar skulle innebära ett avsteg från statsmakternas pris- och penningpolitik under den nu rådande krisen, vilket icke kan anses motiverat av den stimulans för företagsamheten som det i enstaka fall kan tänkas erbjuda.

Sakkunnigförslaget innehåller i 4 och 5 §§ bestämmelser om återbäring av vinst, som utdelats i strid med lagen, om ansvarighet för brist, som kan uppkomma vid återbäringen, samt om straff för styrelseledamot eller likvidator, som uppsåtligen eller av vårdslöshet låter verkställa dylik vinstutdelning. Såsom framgår av vad de sakkunniga i anslutning till dessa bestämmelser anförts beredes icke genom förslaget någon möjlighet för det allmänna att tvångsvis åstadkomma rättelse därest vinstutdelning i strid med lagen verkställes. Detta kan visserligen synas framstå såsom en brist i förslaget, enär det brottsliga förfarande, varom här kan vara fråga, är riktat just mot det allmänna. Emellertid må erinras, att icke heller vid olaga vinstutdelning i andra fall, vilket brottsliga förfarande väl i regel får anses riktat mot bolagets borgenärer, rätt att föra talan om återbäring tillkommer annan än organ för bolaget självt. Framhållas må vidare, att, såsom de sakkunniga antytt, med en talerätt för det allmänna beträffande återbäring borde förenas rätt till kontroll över att återbäringsskyldigheten behörigen fullgjordes, men att

en dylik kontroll svårigen torde kunna åstadkommas. Vid sådant förhållande, och då frågan lärer ha ringa praktisk betydelse, synes man böra åtnöjas med det skydd mot olaga vinstutdelning som straffbestämmelsen i 5 § i sakkunnigförslaget erbjuder.

Såsom framgår av mitt anförande till statsrådsprotokollet den 28 november 1941 har avsikten varit att förbereda ett lagförslag, som utan dröjsmål kunde föreläggas riksdagen därest betryggande förhållanden med avseende å aktieutdelningarna visat sig icke föreligga. Trots de höjningar av utdelningen som under senare tid i olika fall vidtagits synes tillräcklig anledning icke nu föreligga att låta lagen omedelbart träda i kraft. Utformandet av lagstiftningen bör emellertid fortsättas genom att förslag i ämnet remitteras till lagrådet. Huruvida eller när ärendet efter lagrådsbehandlingen skall fullföljas genom framläggande av förslag till riksdagen är jag icke beredd att nu uttala mig om. Svaret på den frågan lärer bliva beroende av den framtida utvecklingen på näringslivets och penningväsendets områden.

Enligt 1 § första stycket i sakkunnigförslaget skulle lagen avse utdelning för räkenskapsår, som utgår den 31 december 1941 eller senare, varjämte enligt sakkunnigförslagets slutbestämmelse lagen skulle träda i kraft dagen efter publicerandet och gälla till den 1 juli 1943. Med hänsyn till det nyss sagda torde emellertid det förslag, som nu skall remitteras till lagrådet, böra avse utdelning för räkenskapsår som utgått den 31 december 1942 eller senare. Det synes vidare lämpligt att, i stället för att anknyta giltighetstiden till en viss slutdag, göra lagen tillämplig å utdelningarna för vissa bestämt angivna räkenskapsår. Härigenom kan man vinna full likställighet mellan bolagen samt borttaga de möjligheter för dessa att — genom uppskov med utdelningen — i viss omfattning undgå lagens rättsverkningar, som enligt sakkunnigförslaget skulle förefinnas. Jag vill därför förorda, att lagen får avse utdelning för räkenskapsår, som utgått den 31 december 1942 eller senare, dock före den 31 december 1944. För samtliga bolag skulle lagen alltså komma att gälla utdelningarna för två räkenskapsår. Jag bortser då från nybildade bolag liksom även från det förhållandet att vid omläggning av räkenskapsåret detta kan bliva längre eller kortare än tolv månader.

I enlighet med vad jag förut anfört synes däremot tidsbestämningen i 1 § tredje stycket i sakkunnigförslaget böra bibehållas oförändrad.

2—5 §§ i remissförslaget torde böra avfattas i överensstämmelse med motsvarande §§ i de sakkunnigas förslag.

Med hänsyn till den av mig förordade avfattningen av 1 § första stycket lärer i slutbestämmelsen endast behöva angivas dagen för lagens ikraftträdande. Detta synes i enlighet med förslaget böra sättas till dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Då lagen skall avse utdelning för räkenskapsår, som utgått den 31 december 1942 eller senare, bör emellertid med utfärdandet — därest sådant anses skola äga rum — såvitt möjligt icke anstå så långt in på år 1943 att före ikraftträdandet beslut hinna fattas om utdelning som skulle omfattas av lagen.

Medan den nu ifrågasatta lagstiftningen skulle ha till syfte att förhindra, att tillgängliga vinstmedel i obegränsad omfattning utdelades till aktieägarna, har förordningen den 26 juni 1933 (nr 395) om ersättningsskatt en i viss mån motsatt inriktning. Har svenskt aktiebolag eller svensk ekonomisk förening, vars verksamhet väsentligen består i förvaltning av fastighet eller av värdepapper eller annan därmed likartad lös egendom, eller sådant företag, som enligt 64 § 2 mom. kommunalskattelagen skall, ändå att dess säte är i utlandet, i beskattningsavseende betraktas såsom svensk ekonomisk förening, vid disponerandet av sin vinst för visst verksamhetsår underlåtit att besluta vinstutdelning, ehuru sådan underlåtenhet icke skäligen kan anses påkallad av företagets ställning, eller ock beslutat vinstutdelning med belopp, som med hänsyn till ställningen må anses mer än skäligen ringa, och göra omständigheterna sannolikt, att ett väsentligt syfte härvid varit att bereda fysiska personer, vilka ägt del i företaget, lindring i deras beskattning här i riket, skall enligt nämnda förordning av företaget erläggas särskild skatt till staten, benämnd ersättningsskatt. Ersättningsskatten utgör 25 procent av det till dylik skatt beskattningsbara beloppet. Detta fastställes till vad av vinsten för verksamhetsåret som utöver utdelat belopp skäligen kunnat utdelas till aktie- eller andelsägare.

Tydligt är, att tillämpningsområdet för denna förordning skulle bliva avsevärt inskränkt under den tid en lagstadgad begränsning av aktieutdelningen vore gällande. Ävenledes är det klart, att en dylik begränsning skulle, åtminstone temporärt, medföra minskade skatteintäkter för stat och kommun, i det att de vinstbelopp vilka till följd av begränsningen innehölles hos bolagen icke, såsom eljest skulle varit fallet, komme att ingå i aktieägarnas beskattningsbara inkomst. Enär, sedan skyldigheten att begränsa utdelningen upphört och de innehållna vinstbeloppen därmed blivit frigjorda, skattesatserna kunde tänkas vara lägre än under den tid utdelningsbegränsningen varit gällande, har kommerskollegium ifrågasatt huruvida icke den till följd av begränsningen innehållna delen av vinsten borde ur beskattningssynpunkt anses som utdelning men avsättas å spärrkonto. I anledning härav må framhållas, att ett dylikt system måste kompletteras med regler för beräkningen av de belopp som sålunda skulle avsättas. Då det vidare måste förutsättas, att de spärade beloppen skulle utbetalas till aktieägarna så snart utdelningsbegränsningen upphört att gälla, komme systemet alltså att innebära skyldighet för bolagen att utdela viss del av vinsten, låt vara att icke hela utdelningen omedelbart finge utbetalas. Den av kommerskollegium framhållna risken för skatteförluster torde dock icke vara så avsevärd, att den bör föranleda lagstiftningsåtgärder av så vittsyftande innebörd som den nyss angivna.»

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Vid föredragning i statsrådet den 18 december 1942 för beslut om avlåtande av förevarande proposition anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss*, bland annat följande:

»Vid förslaget remitterande till lagrådet uttalade jag, att jag icke för det dåvarande vore beredd att yttra mig om, huruvida eller när ärendet efter lagrådsbehandlingen borde fullföljas genom förslaget framläggande för riksdagen, utan finge detta bliva beroende av den framtida utvecklingen på näringslivets och penningväsendets områden. Den hittillsvarande utvecklingen med avseende å aktiebolagens utdelningspolitik kan visserligen icke anses hava varit sådan, att den i och för sig skulle motivera att den ifrågasatta lagstiftningen nu genomfördes. Lagstiftningsfrågan har emellertid kommit i ett i viss mån förändrat läge genom den skärpning av den ekonomiska politiken som genomförts i syfte att genom ett inkomststopp minska riskerna för en **skadlig prisstegring**. Jag vill erinra om att i det förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken som utarbetats av den utredningsman, vilken erhållit i uppdrag att biträda vid ledningen av överläggningar och utredningar i ämnet, en utdelningsbegränsning infogats som en integrerande del i det allmänna inkomststoppet. Efter den reglering av arbetslöner och jordbrukspriser som vunnits torde lagförslaget därför böra föreläggas riksdagen och lagen, under förutsättning av riksdagens godkännande, utan dröjsmål träda i kraft. Den förskjutning av motiven för ifrågavarande lagstiftning, som inträtt, medför att denna bör för sitt framtida fortbestånd anses knuten till att den skärpta inkomspolitik även i övrigt anses böra fullföljas. Med hänsyn till de krav på återhållsamhet, som rådande läge reser, är det att förvänta att aktiebolagen icke skola utnyttja den icke obetydliga marginal för höjning av utdelningarna som lagstiftningen i ett stort antal fall torde lämna öppen. Under dessa omständigheter torde anledning icke föreligga att nu överväga en sänkning av den generella maximigränsen för utdelningarna å 6 procent.»

Den i propositionen föreslagna lagstiftningen om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag ingår som led i en skärpt ekonomisk politik, som åsyftar att motverka en skadlig prisstegring. Utskottet anser, att en lagstiftning i ämnet bör komma till stånd och har ej funnit anledning till erinran mot de grundprinciper, efter vilka det framlagda lagförslaget utformats.

Utskottet.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall begränsningen avse vinstutdelning för räkenskapsår, som utgått den 31 december 1942 eller senare, dock före den 31 december 1944. I motionerna I: 127 och II: 132 yrkas den ändring i förslaget, att utdelningsbegränsningen skall gälla allenast för räkenskapsår, som utgår före den 31 december 1943. Enligt motionärernas mening skulle lagförslaget avse allenast det räkenskapsår som redan förflutit eller i fall, då räkenskapsår icke sammanfaller med kalenderår, går till ända under innevarande år. Då enligt utskottets uppfattning de förhållanden, som ligga till grund för propositionen, torde komma att föreligga även under innevarande år, kan utskottet icke tillstyrka bifall till motionerna.

Genom den i förslaget 1 § första stycket uppställda huvudregeln begränsas utdelningen till sex procent av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen. Regeln i paragrafens andra stycke medger emellertid bolag, som under de tre sista räkenskapsåren före den 1 januari 1940 utdelat så

stora belopp i förhållande till behållna förmögenheten att utdelningen i medeltal överstiger nyssnämnda procent, att fortsätta med utdelning av belopp, som svara mot medeltalsprocenten. Tredje stycket i paragrafen innehåller en regel, som under vissa förutsättningar möjliggör fortsatt utdelning efter den för räkenskapsåret närmast före den 31 december 1941 uppnådda utdelningsprocenten. — I motionen II: 267 har yrkats viss höjning av vinstutdelning, som enligt reglerna i första och andra styckena av nyssnämnda paragraf får utdelas, i förhållande till levnadskostnadsstegringen. Utskottet, som erinrar om de av föredragande departementschefen anförda betänkligheterna mot att tillerkänna aktieägare särskild kompensation för dyrtid, vill framhålla, att den i förslaget upptagna utdelningsgränsen medgiver viss hänsyn till de intressen, som av motionären åberopats. På grund av det nu anförda finner sig utskottet böra avstyrka motionärens nyssnämnda yrkande.

Utskottet har ej heller beträffande lagförslagets utformning i övrigt funnit anledning att framställa någon erinran.

I motionerna II: 204 och 267 har upptagits frågan huruvida aktiebolag för belopp, som jämlikt den föreslagna lagen ej får utdelas, kan förpliktas att utgiva ersättningsskatt. Enligt utskottets uppfattning, som även torde överensstämma med propositionens ståndpunkt, bör stadgandet i 1 § Kungl. förordningen den 26 juni 1933 om ersättningsskatt så förstås, att sådan skatt må utgå allenast i den mån utdelning på grund av den föreslagna lagens bestämmelser icke är förbjuden. Utskottet finner därför motionärernas yrkanden om särskilda lagbestämmelser i enlighet med vad i motionerna närmare angivits icke kunna tillstyrkas.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A) att det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget måtte av riksdagen antagas; samt

B) att de i ämnet väckta motionerna I: 127 samt II: 132, 204 och 267, i vad de icke kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 januari 1943.

På första lagutskottets vägnar:

N. GÄRDE.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Gärde, Wagnsson, Karl Emil Johanson, Branting, Karl Johan Olsson, Siljeström, Krügel* och *Verner Andersson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Ryberg, Olsson* i Mellerud, *Björting* och *Lindberg* i Stockholm, fru *Gustafson* samt herrar *Larsson* i Hede och *Landgren*.

Reservation

av herr *Karl Johan Olsson*, vilken ansett att den föreslagna maximiutdelningen borde ha beräknats på det inbetalda aktiekapitalet i stället för på den behållna förmögenheten.
